

Očerki po istorii juridičeskich naučnych učrežđenij v ZSSR (Náčrt dejin právnických vedeckých inštitúcií v ZSSR). Izdatel'stvo Nauka, Moskva 1976, s. 238. Zodpovední redaktori V. M. Kuricyn a A. F. Šebanov

Sovietska právna veda dosiahla významné úspechy vo výskume otázok štátu a práva a priniesla mnoho pre riešenie praktických otázok riadenia spoločnosti a štátu. A práve preto poskytuje história vedeckých výskumov i inštitúcií v oblasti vied o štáte a práve veľmi vďačnú tému na spracovanie právnymi historikmi.

Jedným z najdôležitejších aspektov dejin sovietskej právnej vedy je história vzniku a rozvoja právnických vedecko-výskumných ústavov a zariadení. Recenzovaná práca je venovaná práve tejto problematike.

Monografia je kolektívnym dielom popredných sovietskych vedcov - doktorov právnych vied V.M. Kuricyna a A.F. Šebanova, ktorí sú aj zodpovednými redaktormi publikácie, ďalej členmi autorského kolektívu sú G.I. Litvinova, L.I. Ratner, I.I. Štamm.

Autori si dali za úlohu na základe publikácií, archívnych a dokumentárnych materiálov a prameňov osvetliť základné problémy pri ustanovovaní a rozvoji systému vedecko-výskumných inštitúcií v oblasti vied o štáte a práve a v súvislosti s tým aj niektoré otázky dejin sovietskej právnej vedy. Už v úvodnej časti autori vykonali a zdôvodnili periodizáciu dejin sovietskych vedeckovýskumných inštitúcií a hovoria o troch základných etapách a z tohoto hľadiska aj je koncipovaná štruktúra ich práce.

Prvá hlava recenzovanej práce je venovaná problematike t v o r e n i a a r o z v o j u s o v i e t s k y c h p r á v n i c k ý c h v e d e c k ý c h i n š t i t ú c i í v e t a p e p r e c h o d u o d k a p i t a l i z m u k s o c i a l i z m u a vnútorne sa delí na šesť častí. V prvej kapitole podávajú autori všeobecnú charakteristiku tvorenia systému sovietskych právnických vedeckých inštitúcií. Vychádzajú z toho, že víťazstvo Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a utvorenie sovietskeho štátu, štátu nového, socialistickeho typu, vyvolalo nevyhnutnú potrebu novej právnej vedy založenej na princípoch marxizmu-leninizmu. V podmienkach prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu šiel proces utvárania sovietskej právnej vedy, na báze marxistickej dialektickej metódy sa rozpracovávali základné, všeobecnoteoretické problémy štátu a práva. Prvým sovietskym vedcom - právnikom pripadla neobyčajne ťažká a zodpovedná úloha: v podmienkach ostrého triedneho boja rozvíjať marxisticko-leninské učenie o štáte a práve, obhájiť triednu, proletársku líniu v právnej vede, dať konštruktívne idey a teoretické zovšeobecnenia nevyhnutné pre realizáciu základných socialistickejch

premií sovietskym štátom. V týchto podmienkach mimoriadny význam nadobudla úloha organizačného zjednotenia právnikov marxistov, aby sa mohli úspešne postaviť proti vplyvu starej buržoáznej profesúry a výchovne vplývať v marxistickom duchu na kádre právnikov. Táto úloha mohla byť splnená len cestou organizácie marxistického vedeckého centra v oblasti spoločenských vied a konsolidáciou vedeckých síl na univerzitách. Takým centrom sa stala Komunistická (do roku 1924 Socialistická) akadémia. Na univerzitách boli vytvorené fakulty spoločenských vied, v rámci Komunistickej akadémie vznikli marxistické vedecké právnické buňky na základe ktorých bol potom vytvorený Ústav sovietskej výstavby a práva Komunistickej akadémie pri CIK ZSSR. Tieto prvé vedecké buňky pri Komunistickej akadémii položili základy budúceho systému vedeckých právnických inštitúcií.

Autori postupne približujú čitateľovi problematiku vzniku a činnosti prvých vedecko-výskumných inštitútov v Komunistickej akadémii, vzniku a činnosti Ústavu sovietskej výstavby, rozvoj centrálnych vedecko-výskumných ústavov v oblasti štátu a práva, proces vytvárania systému vysokoškolského právnického vzdelávania, utváranie vedecko-výskumných inštitútov vo zväzových republikách, hovoria o prvých sovietskych právnických časopisoch a o sovietskych právnických spoločnostiach.

V druhej hlave recenzovanej práce hodnotia autori právnické vedecké ustanovizne v období budovania rozvinutého socializmu. Aj táto sa vnútorne delí na šesť častí a autori v nich hodnotia vznik a činnosť Ústavu práva AV ZSSR, vŕszväzový ústav právnych vied a rezortné právnické vedecko-výskumné ústavy, ďalej vysokoškolské právnické fakulty a školy, právnické vedecko-výskumné inštitúcie vo zväzových republikách a v závere sovietske právnické časopisy ako aj vedecké právnické spoločnosti.

Obrovské zmeny v ekonomike i sociálnej štruktúre sovietskej spoločnosti, vybudovanie základov socializmu v polovici 30-tych rokov zakotvené v Ústave ZSSR z roku 1936, postavili ako základnú úlohu uviesť do súladu proces ekonomických zmien s ich právnou úpravou, a to si vyžiadalo rozpracovanie základných problémov jednotlivých odvetví práva, ďalší rozvoj právnej vedy i v jednotlivých zväzových republikách. To podmienilo reformu siete vedeckých ústavov pracujúcich v oblasti vied o štáte a práve. Akadémia vied ZSSR sa stala jediným vŕszväzovým vedeckým centrom v krajine. Do nej boli začlenené existujúce vedecké inštitúcie likvidovanej Komunistickej akadémie. Boli vytvorené špeciálne vedecko-výskumné inštitúty na rozpracovanie problémov práva v systéme národného komisariátu justície a ďalších centrál-

ných orgánov, vytvorená sieť vedeckých ústavov vo zväzových republikách a prebudovaný systém právnického vzdelávania.

Záverečná časť práce, tretia hlava, skúma vedecko-výskumné právnické inštitúcie v podmienkach rozvinutého socializmu. Aj túto časť autori vnútorne členia obdobne ako predchádzajúce dve kapitoly.

Nová etapa v rozvoji právnických vedeckých inštitúcií začala koncom šesťdesiatych rokov a je spojená s etapou vybudovania rozvinutého socializmu v ZSSR a dovŕšením procesu postupného prerastania štátu diktatúry proletariátu vo všeludový štát. Túto etapu charakterizuje ohromné rozšírenie frontu vedeckých výskumov v oblasti práva, prehĺbenie výskumu problematiky všeludového štátu, ďalšieho rozvoja sovietskej demokracie, zdokonaľovanie zákonodarstva a upevnenie socialistickej zákonnosti.

V súčasnej etape zaznamenávame ďalší rozvoj vedeckých právnických inštitúcií, Akadémia vied ZSSR vystupuje teraz nielen ako najvyššie vedecké zariadenie v krajine, ale aj ako orgán celoštátneho vedeckého riadiaceho centra vo všetkých oblastiach vedy. Prebieha proces ďalšej špecializácie vedeckých ústavov a upresnenia ich úloh pri súčasnom posilnení koordinácie ich vedeckej činnosti a rozvoji komplexných výskumov. Rozšírila sa sieť školských zariadení pre výchovu právnikov. V súčasnom období úsilie vedcov-právnikov je zamerané na rozpracovanie záverov XXV. zjazdu KSSZ pre oblasť štátu a práva a otázok, ktoré priamo súvisia s procesom budovania komunizmu v ZSSR.

Sovietska právna veda disponuje ohromnými prostriedkami pre ďalší tvorivý rozvoj vied o štáte a práve, v riešení úloh štátoprávnej výstavby. V ZSSR existuje široká sieť vedeckovýskumných ústavov v systéme AV ZSSR a AV zväzových republik, ministerstiev, centrálnych orgánov a tiež katedier vysokých škôl. V oblasti vied o štáte a práve pracuje vyše šesť tisíc vedecko-pedagogických pracovníkov, z toho vyše 500 doktorov a vyše tri tisíc kandidátov právnych vied.

Recenzovaná práca si pravda nerobí nároky na úplné vyčerpanie problematiky výstavby, organizácie a práce vedecko-výskumných ústavov a zariadení za uplynulých šesťdesiat rokov existencie sovietskeho štátu. Je však vynikajúcim sprievodcom podávajúcim prehľad a základné údaje o ceste sovietskej vedy o štáte a práve a dosiahnutých výsledkoch za uplynulých šesť decémií a ukazuje na aktívnu úlohu, ktorú zohrali pracovníci z tejto oblasti v procese vybudovania rozvinutej socialistickej spoločnosti v ZSSR. Preto po práci iste so záujmom siahne každý právnik aj u nás.

Ladislav Hubenák